

Milosrdní jako Otec? Ano, ale... : Postoje českých křesťanů k menšinám a uprchlíkům

Michal Opatrný

OPATRŇÝ, M.: Merciful Like the Father? Yes, but... : Czech Christians' Attitudes towards Minorities and Refugees. *Studia Aloisiana*, 8, 2017, 1, s. 19 – 46. The Imperative of Mercy, present especially in the New Testament, talks about the Last Judgement (Mt 25,31-46) and the parable of the Good Samaritan (Lk 10,25-37) is seen by Christians as binding. In practice, however, we can see that it is Christians who would like to blunt the edge of the Imperative of Mercy. At the same time, amongst Christians, you can encounter views that perceive mercy without there being boundaries, leading to self-destruction. In the Czech Republic, these attitudes have become evident particularly when face-to-face with the refugee crisis in Europe. Those who reject hospitality towards refugees use the argument of imminent self-destruction; the hospitable ones, on the contrary, call for a greater solidarity regardless of the risks. Both attitudes are actually responses to the powerlessness of mercy. The one who must be merciful cannot but help. However, in the view of the helping professions, such as, for example, social work, this means that the helping person is powerless. Therefore, these professions and the concept of mercy diverge. As a consequence, in fact, this can lead to the development of the helper's syndrome. The helper eventually helps himself more than his client, or the client abuses the helper's boundless mercy.

Theology is thus facing a crucial question as to whether it is possible to face the refugee crisis with hospitality and mercy without being abused and self-destructing.

Key words: mercy, refugees, refugees crisis, minorities, charity, diaconia, Pope Francis, Czech Republic

Biblický imperativ milosrdenství, jehož vrchol představují novozákonní řeč o posledním soudu (Mt 25,31-46) a podobenství o milosrdném Samaritánovi (Lk 10,25-37), bývá mezi křesťany považován jako zavazující. Je tomu tak proto, že milosrdenství je chápáno jako podstatná součást křesťanství, protože je i jednou z charakteristik Boha. Papež František proto ve své bule k vyhlášení roku milosrdenství uvedl: „Ježíš Kristus je tváří Otcova milosrdenství. Je zřejmé, že tento výrok shrnuje tajemství křesťanské víry. Milosrdenství se stalo živým a viditelným a dosáhlo svého vrcholu v Ježíši Nazaretském. (...) Je zdrojem radosti, vyrovnanosti a pokoje. Je podmínkou naší spásy. Milosrdenství je slovem, které zjevuje tajemství Nejsvětější Trojice. Milosrdenství je poslední a svrchovaný čin, kterým nám Bůh vychází vstříc. Milosrdenství je základním zákonem, který přebývá v srdci každého člověka hledícího upřímným zrakem na bratra, kterého na své životní pouti potká.“¹ Proto mají být křesťané „milosrdní jako Otec (Lk 6,36-38)“.² V praxi se však můžeme setkat se skutečností, že jsou to právě křesťané, kdo by ostří imperativu milosrdenství rádi otupili. Stejně tak se mezi křesťany můžeme setkat i s názory, které milosrdenství – vzhledem k jeho esenciálnímu významu v křesťanství – chápou naopak zcela bezbřezě. Tyto postoje se mezi křesťany v Česku projevíly při různých diskusích tváří v tvář tzv. uprchlické krizi v Evropě. Ti, kdo pohostinnost k uprchlíkům odmítají, argumentují hrozbou sebezničení – příchod mnoha lidí z jiné kultury, kteří zpravidla vyznávají islám, povede ke zničení evropské kultury. Kdo chtějí být k uprchlíkům pohostinní, volají naopak po co největší solidaritě bez ohledu na rizika, resp. rizika považují za banální.

V reakci na takto vyhraněné postoje při diskusích v rodinách, mezi přáteli a kolegy, ale i ve farnostech a církevních sborech, jsem v roce 2016 připravil výzkum *Křesťané a uprchlíci*. Jeho cílem bylo zmapovat postoje a názory českých praktikujících křesťanů na tzv. uprchlickou krizi v Evropě a s ní spojené otázky. Tato studie chce proto v první řadě předložit hlavní zjištění výzkumu. Zadruhé chce také výsledky výzkumu reflektovat z pozice výše zmíněného imperativu milosrdenství, tzn. nabídnout ke zjištěním výzkumu i určitou teologickou interpretaci vztaženou k imperativu milosrdenství. Církevní rok 2015/2016 byl totiž pro katolíky také Svatým rokem milosrdenství.

1. Metoda

Výzkum *Křesťané a uprchlíci* byl od počátku koncipován jako standardní výzkum v praktické teologii.³ Při jeho přípravě se tedy postupovalo

1 FRANTIŠEK: *Misericordiae Vultus : Bula k vyhlášení svatého roku milosrdenství* z 11. dubna 2015, čl. 1–2.

2 Srov. FRANTIŠEK: *Milosrdní jako Otec : Katecheze papeže Františka na gen. audienci 21. září 2016*. <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=24411>

3 Srov. OPATRŇY, M.: *Sociální práce a teologie : Inspirace a podněty sociální práce pro teologii*. Praha, 2013, s. 238–251.

v intencích metody Vidět-Posoudit-Jednat,⁴ která ve svém prvním kroku „Vidět“ předpokládá co nejobektivnější popis reality, v kroku „Posoudit“ její reflexi a v posledním kroku „Jednat“ návrh konkrétního jednání pro pastorační praxi. Sociální výzkum byl přitom využit právě pro realizaci prvního kroku prakticko-teologické metody Vidět-Posoudit-Jednat.⁵

Pro sběr dat byla v rámci sociálního výzkumu zvolena metoda „sněhové koule“, která se z několika důvodů jevila jako nevhodnější. Především šlo o nízké náklady na realizaci výzkumu, dále pak o to, že nebude potřeba nijak využívat církevní struktury. Dalšími důvody byly výhody samotné metody. Tato metoda spoléhá na virální šíření dotazníku, který dále šíří zejména samotní respondenti výzkumu. Při rozesílání a sběru dotazníku je proto vhodné využít internet, který rychlost a rozsah šíření dotazníku násobí. Díky internetu je pak komunikace mezi výzkumníkem a respondenty bezprostřední. Zásadní nevýhodou této metody ale je, že není použitelná pro reprezentativní šetření. Využití internetu pro šíření dotazníku navíc limituje zkoumaný vzorek jen na respondenty, kteří zvládají základní obsluhu počítače a komunikaci po internetu. S tím pak je spojeno i omezení na určitý věk respondentů. Výhody metody byly nakonec zhodnoceny jako významnější než její nevýhody. Výzkum tak není reprezentativní. Pokud by měl být, znamenalo by to značné náklady – provedení agenturou pro výzkum veřejného mínění – nebo spolupráci s oficiálními strukturami všech křesťanských církví, tzn. církve katolické a všech církví sdružených v Ekumenické radě církví v ČR. Tím by se ale realizace výzkumu v čase příliš oddálila od problematiky, kterou chtěl zkoumat.

Výzkum proběhl v srpnu 2016. Dotazník byl vytvořen v systému Google Forms. Odkaz na dotazník pak byl rozšířen pomocí emailu, facebookového profilu autora a webu Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Zjišťovací otázky pro výzkum *Křesťané a uprchlíci* byly vybrány a převzaty z výzkumů veřejného mínění, který k tématu cizinců a uprchlíků prováděly v ČR agentury pro výzkum veřejného mínění (Median, CVVM a Stem). Odpovědi na ně tak umožňují srovnat názory křesťanů s názory veřejnosti. Dále bylo položeno několik původních otázek a otázky převzaté z výzkumu Paula M. Zulehnera, který provedl na téma uprchlické krize v Rakousku na podzim 2015.⁶ Poslední skupinu otázek tvořily teze české nadace Generace 21, která v roce 2016 realizovala z části neúspěšný projekt na přesídlení iráckých křesťanů do ČR. V této studii budou z důvodu omezeného rozsahu pojednány jen otázky převzaté od agentur pro výzkum veřejného mínění a vybrané původní otázky, které se týkaly menšin a uprchlické krize 2015.

4 Srov. KLEIN, S.: *Erkenntnis und Methode in der Praktischen Theologie*. Stuttgart, 2005, s. 54–77.

5 Srov. LEHNER, M.: Sociální práce a praktická teologie jako teorie jednání. In: OPATRŇY, M., LEHNER, M.: *Teorie a praxe charitativní práce : Uvedení do problematiky, praktická reflexe a aplikace*. České Budějovice, 2010, s. 36–38.

6 Srov. ZULEHNER, P. M.: *Entängstig euch! : Die Flüchtlinge und das christliche Abendland*. Ostfildern, 2016, s. 168.

2. Respondenti

Pro výzkum *Křesťané a uprchlíci* bylo jako s respondenty uvažováno s praktikujícími křesťany. Podle Sčítání lidí, domů a bytů z roku 2011 (SLDB 2011) se za věřící považuje 21 % obyvatel ČR; z toho se asi polovina hlásila ke katolické církvi. Dalších 35 % obyvatel o sobě udalo, že je bez vyznání, a 45 % na otázku po vyznání neodpovědělo. Otázka byla fakultativní a její nezodpovězení mohlo tak být i projevem nevole vůči Sčítání lidí, domů a bytů, protože nezodpovězeny zůstávaly i další fakultativní otázky. Český statistický úřad proto z tohoto údaje žádný konkrétní závěr o religiozitě obyvatel ČR nevyvozuje.⁷ Samotná deklarace příslušnosti nebo sympatie k určité církvi nebo náboženské společnosti při censu však není v diskurzu české sociologie náboženství považována za dostatečný doklad praktikování náboženské víry. Proto bylo pro výběr respondentů převzato kritérium užívané i v jiných českých výzkumech, že o sobě musí respondent udát, že navštěvuje nedělní bohoslužby alespoň jednou za měsíc.⁸

Výše popsáním postupem bylo získáno 944 odpovědí. Z nich byly vybrány odpovědi pouze těch respondentů, kteří se považují za křesťany (93 %) a kteří víru praktikují. Tato dvě kritéria splnilo 75 % respondentů, kteří tvořili vzorek praktikujících křesťanů v ČR; 76 % z nich bylo katolíků. Výsledky výzkumu byly nejprve prezentovány kontrolní skupině, již tvořili členové pracovní skupiny České biskupské konference pro sociální otázky, kteří se účastnili semináře této pracovní skupiny v Hejnicích (30. 9. – 2. 10. 2016).

Výsledky ukázaly, že nadpoloviční část respondentů měla vysokoškolské vzdělání. Toto zjištění se značně liší od výsledků Sčítání lidí, domů a bytů v roce 2011. Census rozlišoval, zda se ti, kdo se považují za věřící, také hlásí k některé z církví. Následující tabulka v prvním řádku ukazuje, kolik věřících, kteří se při Sčítání lidí, domů a bytů 2011 přihlásili k některé z církví, mělo jaké vzdělání. Druhý řádek uvádí, kolik praktikujících věřících ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci* deklarovalo jaké vzdělání.

Tabulka 1: Vzdělání respondentů SLDB 2011 hlásících se k církvi a praktikujících věřících respondentů výzkumu *Křesťané a uprchlíci* (v %)

	vysokoškolské	středoškolské	vyučení	základní
SLDB 2011 (hlásící se k církvi)	15	32	31	21
<i>Křesťané a uprchlíci</i> (věřící praktikující)	61	32	6	1

7 Srov. ČSÚ: Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu. In: ČSÚ: *Lidé a společnost*, roč. 2014, kód publikace 170220-14.

8 Srov. HAMPLOVÁ, D.: Religiozita dospělých v České republice na počátku 21. století. In: LUŽNÝ, D., NEŠPOR, Z. R., et. al.: *Náboženství v menšině : Religiozita a spiritualita v současné české společnosti*. Praha, 2008, s. 29.

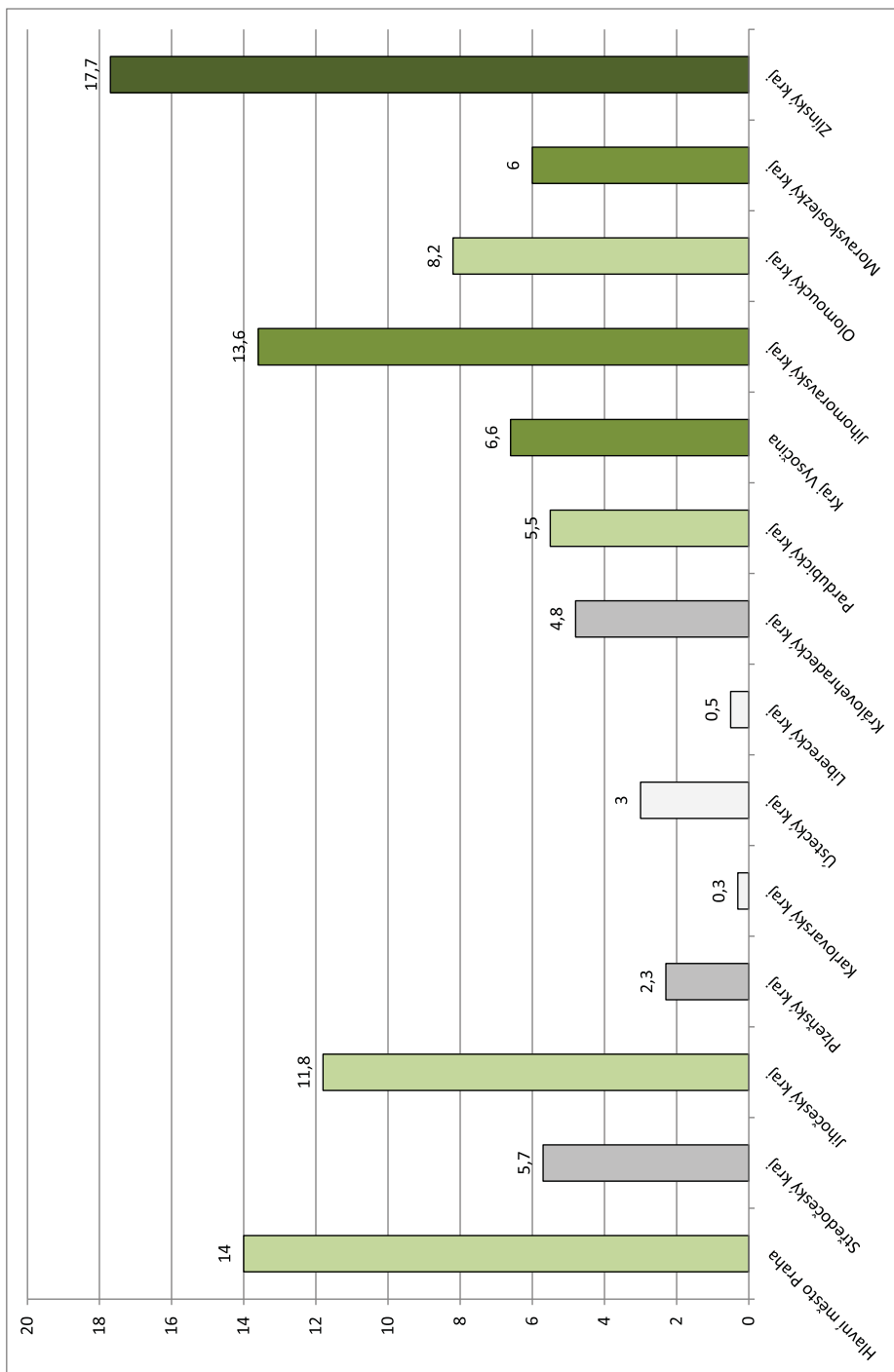
Z tabulky je patrné, že se shoduje pouze procento respondentů se středoškolským vzděláním. Respondentů s vysokoškolským vzděláním bylo ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci* až čtyřikrát více, respondentů, kteří absolvovali učební obor, naopak šestkrát méně. Respondenti se základním vzděláním prakticky zcela chyběli.⁹ Sama tisková zpráva CVVM však poukazuje na to, že s růstem vzdělání stoupá ochota přijímat uprchlíky jen velmi málo.¹⁰ To se potvrdilo i ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci*, kde mezi středoškolsky vzdělanými respondenty a respondenty s vysokoškolským vzděláním byly zjištěny rozdíly ve vztahu k přijímání uprchlíků na hranici statistické chyby. Středoškolsky vzdělaní respondenti zaujímali vždy o něco méně (1-2 %) vstřícný postoj k uprchlíkům, než udávaly celkové výsledky, zatímco vysokoškoláci zaujímali vždy o něco (1-2 %) vstřícnější postoj. Výjimku tvořil pouze rozdíl mezi těmi respondenty, kteří odmítali jakékoliv uprchlíky přijímat: Ze středoškolsky vzdělaných respondentů by uprchlíky nepřijalo o 6 % více než vysokoškoláků. Od celkových výsledků se postoje obou vzdělanostních skupin lišily vždy jen o 3 %.

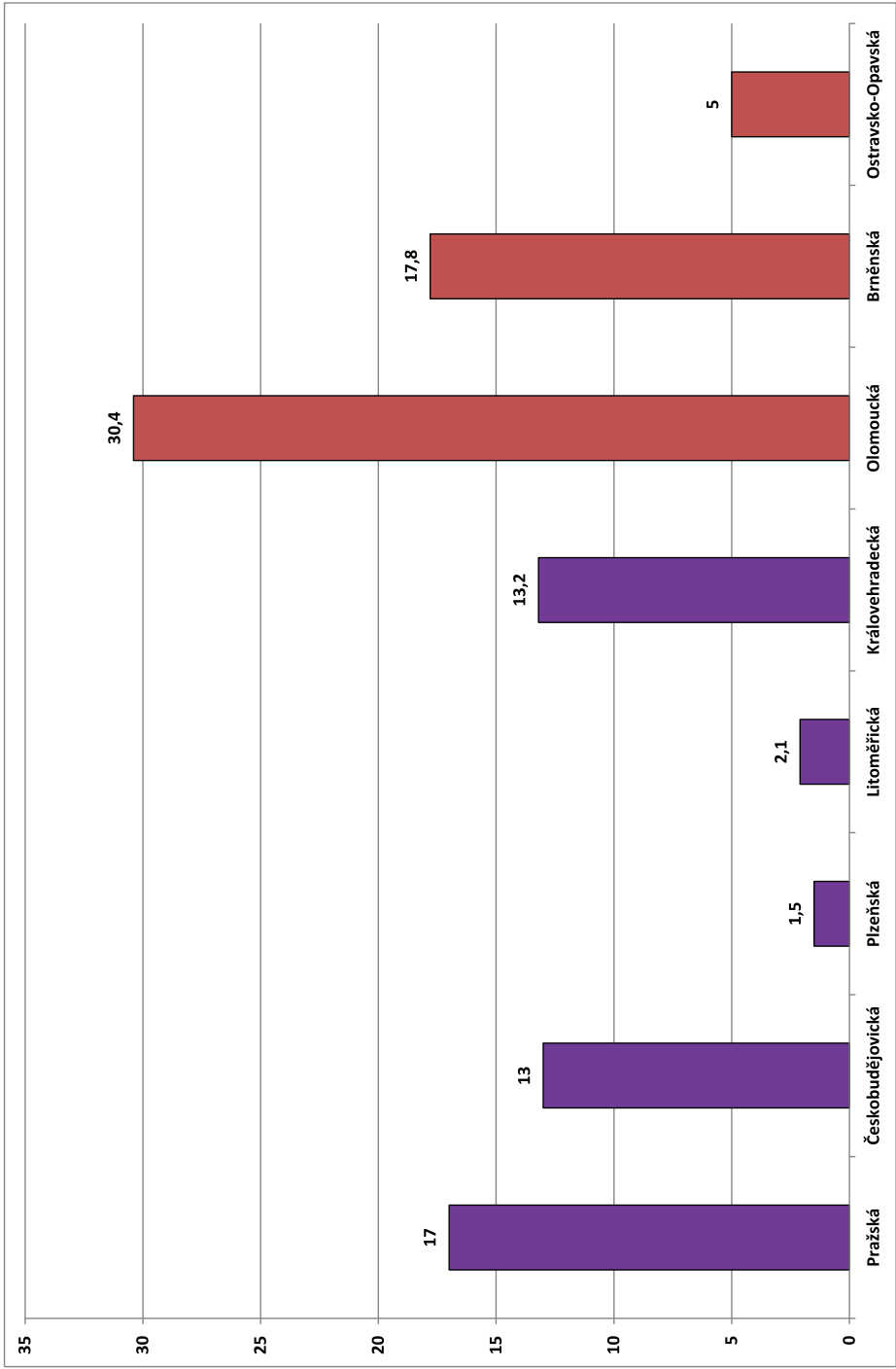
Respondenti výzkumu *Křesťané a uprchlíci* pocházeli zejména (58 %) ze čtyř krajů České republiky – z Hlavního města Prahy (14 %), Jihočeského kraje (12 %), Jihomoravského kraje (14 %) a Zlínského kraje (18 %). Zastoupení alespoň 5% respondentů ještě překonaly Středočeský kraj (6 %), Pardubický kraj (6 %), Kraj Vysočina (7 %), Olomoucký kraj (8 %) a Moravskoslezský kraj (6 %). Královehradecký kraj pak dosáhl 5 % zastoupení. Zbylé čtyři kraje (Plzeňský, Karlovarský, Ústecký a Liberecký) z celkem 14 krajů ČR měly prakticky zanedbatelné zastoupení respondentů. Toto rozložení respondentů přibližně odpovídá religiozitě jednotlivých českých krajů dle SLDB 2011. Následující graf 1 proto ukazuje jednak procentuální zastoupení respondentů v krajích, jednak umožňuje srovnání s výsledky posledního SLDB 2011. Světlost barvy jednotlivých sloupců v grafu přibližně odpovídá světlosti barvy krajů na vložené mapě ČR, kterou je vyjádřena religiozita v jednotlivých krajích. Zastoupení respondentů ze šesti méně religiózních krajů tak bylo ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci* přibližně stejné jako zastoupení respondentů z nejvíce religiózního Zlínského kraje. Více religiózní kraje jsou zastoupeny Jihomoravským krajem, průměrně religiózní kraje zejména Prahou a Jihočeským krajem.

9 Ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci* se jednalo o mladistvé respondenty, kteří zatím neabsolvovali maturitu nebo učňovské zkoušky.

10 Srov. BUCHTÍK, M., PILECKÁ, J.: *Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků*. Tisková zpráva, Centrum pro výzkum veřejného mínění, zveřejněno dne 29. 3. 2016, s. 2.

Graf 1: Respondenti výzkumu *Křesťané a uprchlíci* podle krajů ČR – srovnání se Sčítáním lidí, domů a bytů 2011 (v %)

Graf 2: Respondenti výzkumu *Křesťané a uprchlíci* – praktikující katolíci podle římskokatolických diecézí v ČR

Katolíci byli mezi zkoumaným vzorkem ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci* zastoupeni přibližně ze tří čtvrtin. Následující graf 2 proto ukazuje, z jakých diecézí pocházeli katoličtí respondenti. V Česku je celkem osm římskokatolických (5 v České a 3 v Moravské církevní provincii) a jedna řeckokatolická diecéze – řeckokatolický exarchát pokrývající celé území ČR. Počet respondentů hlásících se k řeckokatolické církvi byl ve výzkumu zanedbatelný. Graf tedy zobrazuje jen římskokatolické respondenty. Přitom je třeba zdůraznit, že hranice katolických diecézí se kryjí s hranicemi politických krajů jen přibližně. Proto jsou mezi respondenty výzkumu nejvíce zastoupeni právě katolíci z Olomoucké arcidiecéze. Z moravských diecézí je ještě významně zastoupena Diecéze brněnská, která se přibližně kryje s Jihomoravským krajem, jehož obyvatelé byli ve výzkumu také výrazně zastoupeni. Z Českých diecézí je nejvíce zastoupena Pražská arcidiecéze, dále pak diecéze českobudějovická a královehradecká. Zatímco Českobudějovická diecéze se přibližně kryje s Jihočeským krajem, ze kterého bylo také více jak 10 % respondentů, v případě Královehradecké diecéze jde zřejmě zejména o odpovědi z Pardubického kraje, který je religióznější než kraj Královehradecký, se kterým přibližně tvoří území Královehradecké diecéze. Odpovědi z Pardubického kraje byly také ve výzkumu zastoupeny o něco více než odpovědi z kraje Královehradeckého. Z uvedeného je tak zřejmé, že rozložení respondentů výzkumu *Křesťané a uprchlíci* mezi kraje je dáno především velkým podílem katolíků mezi odpovídajícími. Je to patrné i z toho, že nejméně zastoupené diecéze Plzeňská a Litoměřická pokrývají území nejméně religiózních krajů ČR, tj. Karlovarského, Ústeckého a Libereckého.

3. Výsledky

Jak bylo uvedeno v úvodu, v této studii budou pojednány a reflektovány otázky z výzkumů veřejného mínění, které v ČR prováděly agentury pro výzkum veřejného mínění (Median, CVVM a Stem), a vybrané původní otázky. V případě otázek převzatých od výzkumných agentur šlo o několik různých výzkumů. Agentura Median provedla počátkem roku 2015 pro pořad veřejnoprávní České televize Fokus Václava Moravce šetření ohledně vztahu Čechů k národnostním a etnickým menšinám žijícím na území ČR. Výsledky výzkumu byly prezentovány při vysílání pořadu 3. března 2015.¹¹ Otázky, které se týkaly přijetí uprchlíků v Česku, pocházely ze šetření Centra pro výzkum veřejného mínění, Výzkumného oddělení Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. (CVVM) v únoru 2016.¹² K nim byla připojena původní otázka, zda se respondenti někdy s nějakým uprchlíkem i jen náhodně setkali, např. na nádraží. Třetí část otázek

11 Srov. ČESKÁ TELEVIZE: Focus Václava Moravce, Novodobé stěhování národů, 3. března 2015. <http://www.ceskatelevize.cz/porady/11054978064-fokus-vaclava-moravce/215411030530002/>

12 Srov. BUCHTÍK, M., PILECKÁ, J.: *Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků, únor 2016*. Tisková zpráva, Centrum pro výzkum veřejného mínění, zveřejněno dne 29. 3. 2016.

vycházela z výzkumu společnosti Stem, Ústav empirických výzkumů, z.ú., který proběhl v květnu 2016, a který se zabýval názory na případné usídlení uprchlíků v ČR, resp. v okolí respondentů.¹³ Čtvrtá část otázek byla původní a týkala se toho, jak budou praktikující křesťané interpretovat podobenství o Milosrdném Samaritánovi (Lk 10,25-37) vzhledem k uprchlické krizi.

3.1. Vztah českých křesťanů k menšinám žijícím na území ČR

Situace menšin v České republice byla zásadně ovlivněna událostmi spojenými s 2. světovou válkou. Již před vypuknutím samotné války došlo k prvním větším přesunům obyvatelstva, když bylo v roce 1938 postoupeno nacistickému Německu území tzv. Sudet, tzn. pohraniční území s převážně německojazyčnými obyvateli. Obyvatelé tohoto území, kteří se hlásili k České národnosti, ho museli opustit a stali se vnitrozemskými uprchlíky. Dále ještě před anexí zbytku území tehdejší České republiky, resp. během Protektorátu Čechy a Morava před nástupem do transportů do koncentračních táborů spáchala řada Židů sebevraždu. Další Židé odešli ještě před rozpadem Československa a anexí Česka do zahraničí. Spolu s oběti holokaustu tak z českého území prakticky zcela zmizela židovská menšina (cca 120 tis. v r. 1939). Během války také došlo k vyvraždění prakticky celé romské menšiny, na kterém se podílelo i protektorátní četnictvo. V reakci na 2. světovou válku pak byly odsunuty téměř 3 miliony německy mluvících občanů ČSR do Německa a Rakouska. Část obyvatel německé národnosti však tehdy území dnešního Česka neopustila. Spolu se Slováky a Poláky tak Němci stále tvoří tzv. tradiční menšiny v ČR. Romové, kteří dnes žijí na území Česka, přicházeli na toto území až po válce zejména ze Slovenska, Maďarska a Rumunska. Vzhledem k tzv. internacionální pomoci, kterou později poskytovalo komunistické Československo některým zemím tzv. východního bloku, přicházeli další cizinci, zejména Vietnamci, kteří dnes v ČR tvoří významnou novou menšinu. K novým menšinám se také počítají menšiny Ruská a Ukrajinská, která významně narostly díky pracovní migraci z těchto zemí do ČR po roce 1989.¹⁴

Proto jsou národnostní a etnické menšiny v Česku vzhledem k počtu obyvatel celé země (10,5 mil.) početně velmi malé. V procentech se jedná o desetinné hodnoty, takže se při prezentaci výsledků SLDB 2011 jednotlivé menšiny často ani neuváděly v grafech a byly zahrnuty do odpovědi *jiné*. Z tradičních menšin je Slováků 147 tis., Poláků 39 tis. a Němců 19 tis. K novým menšinám, které podle Českého statistického úřadu stále rostou, se hlásilo

13 Srov. STEM: *Názory veřejnosti na případné usídlení rodin uprchlíků v jejich obci či městě*. Tisková zpráva, zveřejněno dne 16. 6. 2016.

14 Srov. DRBOHLAV, D., et al.: *Migrace a (i)migranti v Česku: Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha, 2010, s. 23–28.

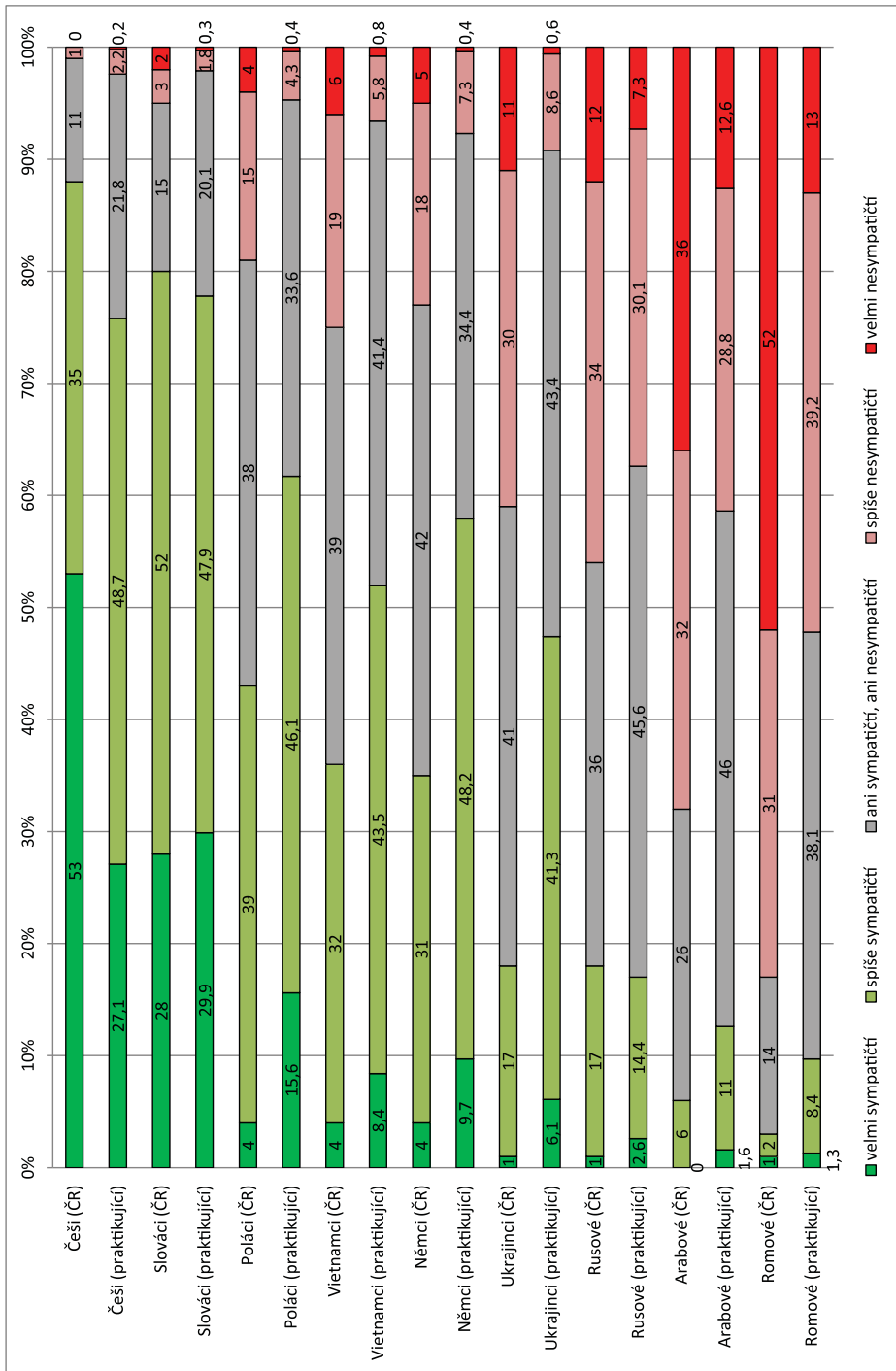
Ukrajinců 53 tis., Vietnamců 30 tis. a Rusů 18 tis. Nejvíce rostoucí menšinou jsou pak Vietnamci.¹⁵ Etnickou menšinou žijící na území dnešní ČR jsou Romové. Podle European Roma Rights Center lze odhadovat, že v ČR žije mezi 150 a 300 tis. Romy. Tj. 1,4 až 2,2 % obyvatelstva. Z toho žije mezi 60 a 80 tis. v tzv. sociálně vyloučených lokalitách.¹⁶ Česko tedy patří mezi národnostně nejvíce homogenní země v rámci EU. Více než Česko, jsou národnostně homogenní pouze Portugalsko, Finsko, Maďarsko, Slovensko, Bulharsko a Polsko. Mírně více Nizozemsko a Slovinsko.¹⁷

Následující graf 3 vychází z výzkumu, který provedla společnost Median na počátku roku 2015 pro pořad České televize Focus Václava Moravce. Díl o migraci byl vysílán 3. března 2015, proto tato data zatím nejsou ovlivněna událostmi spojenými s létem 2015, kdy se po tzv. Balkánské trase dostalo do EU, resp. do Rakouska, Německa a skandinávských zemí velké množství uprchlíků, zejména ze Sýrie, Afghánistánu a Iráku. Graf ukazuje srovnání, jak na stejnou otázku odpovídali v létě 2016 čeští křesťané. V grafu můžeme především pozorovat, že čeští křesťané hodnotí svůj vztah k národnostním a etnickým menšinám výrazně odlišně od celkové populace. Vyskytuje se mezi nimi násobně méně odpovědí *spíše nesympatičtí* a *velmi nesympatičtí*. Výjimkou jsou na jedné straně Češi a Slováci, kde se hodnoty mezi názory společnosti a křesťanů liší v jednotkách procent, na straně druhé Arabové a Romové. U Arabů a Romů jsou křesťané výrazně zdrženlivější ve vyjadřování nesympatií. Je přitom třeba zdůraznit, že arabská menšina v Česku prakticky neexistuje. Kromě několika stovek Arabů, kteří se do komunistického Československa dostali během internacionální pomoci, a jejich rodin, jsou jediní další Arabové turisté, často lázeňští hosté v severočeských Teplicích nebo jiných lázních. Dále je pak také u Rusů rozdíl v pohledu veřejnosti a křesťanů poměrně malý. Můžeme si také všimnout, že u menšin jako jsou Arabové, Romové a Rusové platí, že se křesťané oproti názorům společnosti ve velké míře vyhnuli vyjádření jednoznačného stanoviska. U Poláků, Němců a Vietnamců lze na straně praktikujících křesťanů konstatovat výrazně větší sympatie než ve společnosti (rozdíl cca 20 %).

15 Srov. ČSÚ: Uvedení národnosti je svobodnou volbou, 26. března 2016. <http://www.czso.cz>.

16 Srov. HLAVÁČEK, K.: Romové v České republice. Studie č. 5,341. Parlamentní institut. Leden 2014, s. 3.

17 Srov. EUROSTAT: Migration and migrant population statistic, 30. ledna 2017. <http://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>

Graf 3: Vztah českých křesťanů k národnostním a etnickým menšinám na území ČR (v %)¹⁸

¹⁸ Znění otázky ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci*: Jak byste popsali svůj vztah k následujícím skupinám obyvatelstva žijícím na území ČR?

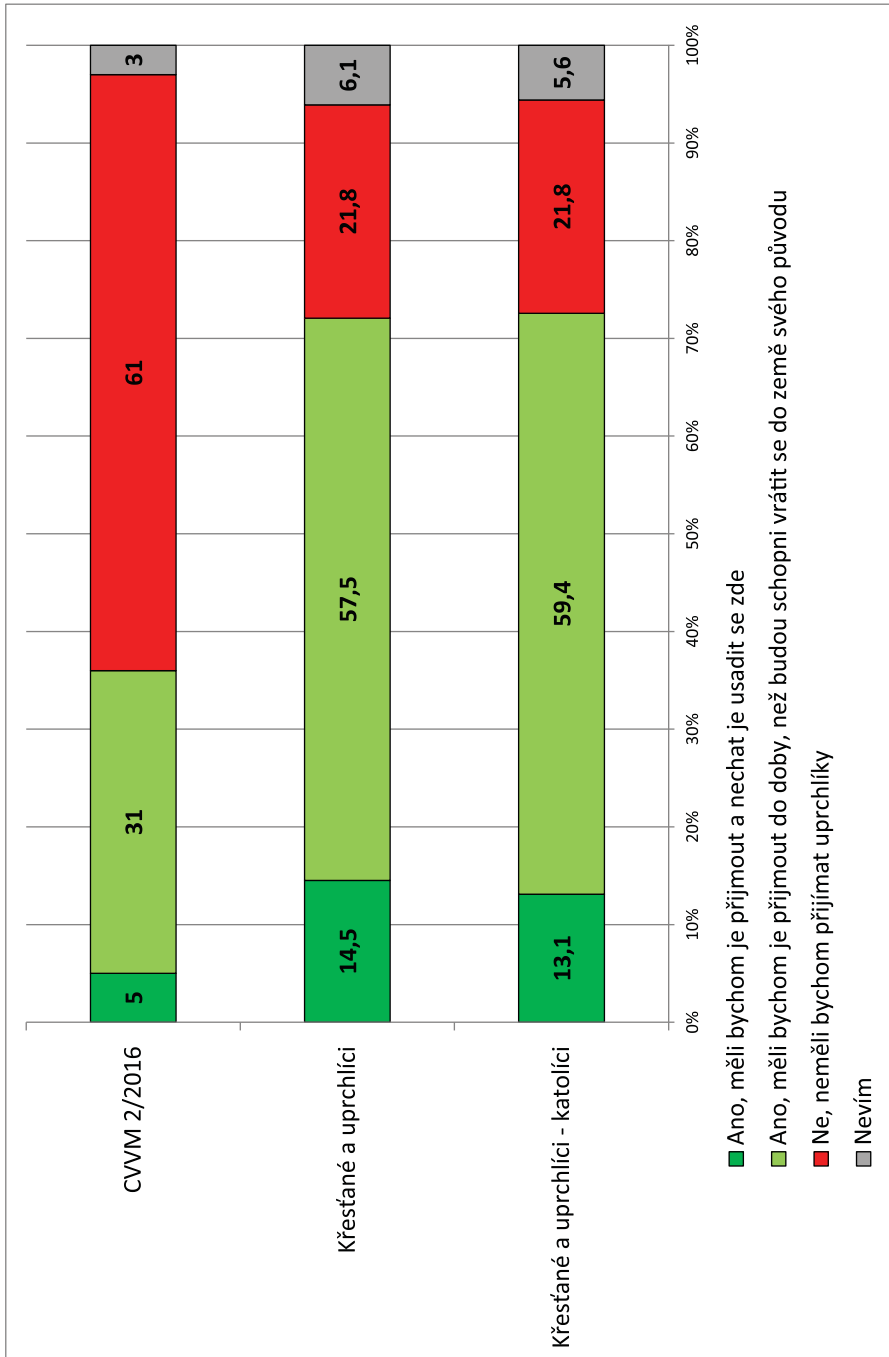
Lze předpokládat a odhadovat, že vztah k Polákům a Němcům může být dán částečně odlišným pohledem českých křesťanů na kulturní odlišnosti a společné dějiny zároveň. Katolíci mají zkušenosti s polskými kněžími a vztahem k Janu Pavlu II., protestanté s Polskem spojují svou historii – odchod do exilu po roce 1620 (povstání českých stavů proti Habsburkům a bitva na Bílé hoře). Vzhledem k Němcům mají křesťané možná výrazně jiný názor díky snahám o usmíření křivd z 2. světové války, které křesťané z obou zemí po r. 1989 iniciovali. Nezanedbatelný je jistě i vliv materiální a hmotné podpory českým křesťanům z Německa ještě před rokem 1989 a zejména po něm. Obecně lze vyvodit závěr, že by pohled českých křesťanů na cizince, menšiny a uprchlíky měl být oproti názorům v celé společnosti více nebo téměř zcela „hate free“. Tento závěr navíc zvýrazňuje skutečnost, že se postoje křesťanů k menšinám i po uprchlické krizi v roce 2015 zásadně liší od postojů veřejnosti, které vyjádřila ještě před uprchlickou krizí. Poukázat je dále třeba na podobnosti v postojích k Arabům a Romům.

3.2. Postoje k přijímání uprchlíků a jejich usídlení v ČR

Ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci* byly položeny celkem tři otázky z výzkumu CVVM, který provedlo v únoru 2016. Všechny tyto otázky se týkaly přijetí uprchlíků v ČR. V první šlo o přijetí válečných uprchlíků. Ve druhé šlo o přijetí válečných uprchlíků z východní Ukrajiny a ve třetí o převzetí části uprchlíků, kteří přišli do jiných zemí EU. Zde chceme zůstat pouze u tématu tzv. uprchlické krize, proto nebudou odpovědi na přijetí ukrajinských uprchlíků dále reflektovány.

V případě přijetí válečných uprchlíků se mezi postoji převládajícími v české společnosti a mezi českými křesťany projevila zásadní rozdíl, který ukazuje graf 4. Křesťané jsou výraznou většinou až 73 % pro minimálně dočasné přijetí válečných uprchlíků do ČR. Jde tedy o dvojnásobnou hodnotu oproti názoru ve společnosti, ve které je pro alespoň dočasné přijetí válečných uprchlíků jen 36 %. U katolíků, kteří tvořili tříčtvrtinovou většinu respondentů, je rozdíl pouze v posunu 1-2 % odpovědí od přijetí trvalého k dočasnému. Mezi křesťany je také až třikrát více těch, kdo by válečné uprchlíky přijali do ČR natrvalo.

Graf 4: Postoje k přijímání válečných uprchlíků v rámci celé ČR, mezi praktikujícími křesťany a mezi praktikujícími katolíky (v %)¹⁹

¹⁹ Znění otázky ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci*: V minulém roce zejména v důsledku vojenských konfliktů čelila EU zvýšenému počtu uprchlíků. Vzhledem k nestabilitě Turecka se tato situace může opakovat. Podle Vašeho názoru, měla by ČR přijmout uprchlíky ze zemí postižených vojenskými konflikty?

Zde je třeba zdůraznit jistou odlišnost v tom, jak na otázku po alespoň dočasném přijetí válečných uprchlíků odpovídali křesťané podle religiozity prostředí, ve kterém žijí. Můžeme srovnat na české poměry silně religiozní Zlínský kraj (18 % všech respondentů) se šesti nejméně religiozními kraji (17 % všech respondentů), kterými jsou Středočeský, Plzeňský, Karlovarský, Ústecký, Liberecký a Královehradecký kraj. Pro přijetí válečných uprchlíků bylo ve Zlínském kraji²⁰ 67 % zde žijících respondentů. Ve velmi málo religiozních krajích²¹ to bylo až 75 %. Pokud bychom vynechali Středočeský kraj, ve kterém žijí lidé, kteří pracují v Praze a mohou se tak považovat spíše za obyvatele metropole, byl by souhlas s přijetím válečných uprchlíků v pěti zbývajících krajích 70 %. Vliv na to mají zejména postoje obyvatel Plzeňského, Ústeckého a Libereckého kraje. Z Karlovarského kraje bylo příliš málo respondentů a v Královehradeckém kraji se odpovědi podobaly kraji Zlínskému. V průměrně religiozních²² krajích Jihočeském, Pardubickém a Olomouckém je pro alespoň dočasné přijetí uprchlíků 71 % praktikujících křesťanů. Pokud bychom k nim přidali i průměrně religiozní Prahu, pro přijetí bude 73 %.

V České církevní provincii, kterou tvoří arcidiecéze pražská a diecéze českobudějovická, plzeňská, litoměřická a královehradecká, je pro alespoň dočasné přijetí válečných uprchlíků 76 % katolických respondentů. V Moravské církevní provincii složené z arcidiecéze olomoucké a diecézí brněnské a ostravsko-opavské 69 %. Pokud bychom u českých diecézí vyřadili odpovědi z pražské arcidiecéze, které mohou být ovlivněny způsobem života ve městě velikosti Prahy, bylo by pro přijetí uprchlíků 73 % katolíků z českých diecézí.

Ze srovnání krajů podle religiozity i diecézí podle církevních provincií, které se také v religiozitě liší, tak vyplývá, že existují menší rozdíly v otevřenosti vůči uprchlíkům podle toho, v jak religiozním prostředí křesťané žijí. Zdá se, že s klesající religiozitou ve svém okolí jsou křesťané uprchlíkům více otevření. Jako logické vysvětlení se pro to nabízí zkušenost diaspory, protože křesťané žijící v diaspoře, resp. intenzivnější diaspoře mají větší zkušenost s tím, jaké to je být jiný, vymkat se okolnímu „standardu“ a tak mohou mít pro situaci uprchlíků větší pochopení.²³ Odtud se také může brát pozitivnější pohled křesťanů na menšiny (viz bod 3.1.).

Také v případě otázky po převzetí části uprchlíků, kteří přišli do jiných zemí EU, zastávají čeští křesťané zásadně jiný názor než většina společnosti (graf 5). Alespoň zčásti je pro převzetí uprchlíků 55 % křesťanů, zatímco ve společnosti je to jen 16 %. Stejně tak odmítavý postoj k převzetí uprchlíků zastává 39 % křesťanů, zatímco ve společnosti je to jasná většina 78 %. V názorech všech praktikujících křesťanů a katolíků jsou rozdíly tak minimální, že se zaokrouhlením na celá čísla ztrácejí.

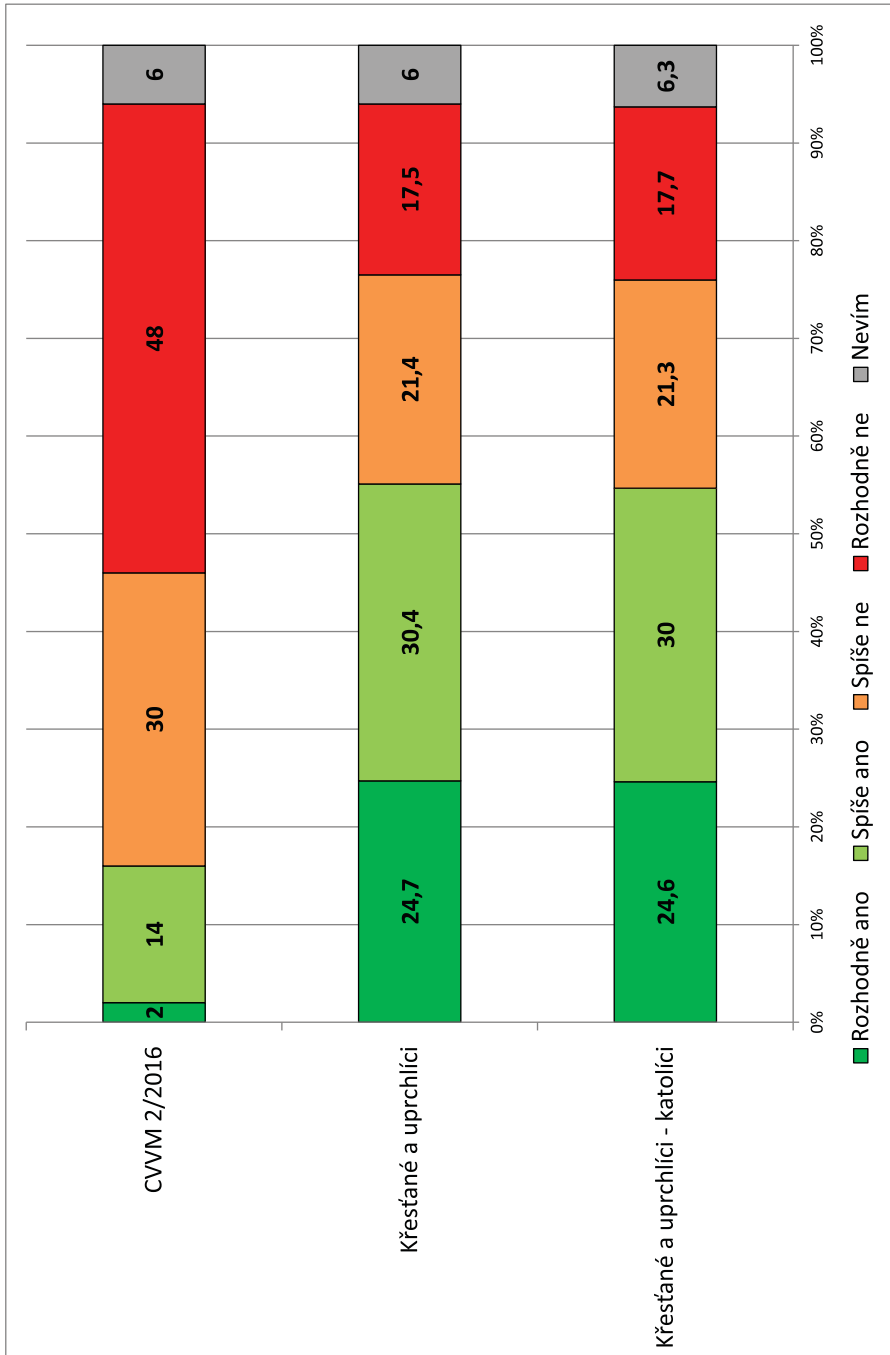
20 Více jak 29 % obyvatel kraje udalo při SLDB 2011 příslušnost k církvím nebo náboženským společnostem.

21 Méně jak 16 % obyvatel kraje udalo při SLDB 2011 příslušnost k církvím nebo náboženským společnostem.

22 Při SLDB 2011 udalo 17–24 % obyvatel kraje příslušnost k církvím nebo náboženským společnostem.

23 Srov. OPATRNY, M.: Pastoral und Verkündigung im Milieu des Aberglaubens und der Areligiosität in Tschechien. In: *Theologie der Gegenwart*, roč. 57, 2014, č. 1, s. 66–73.

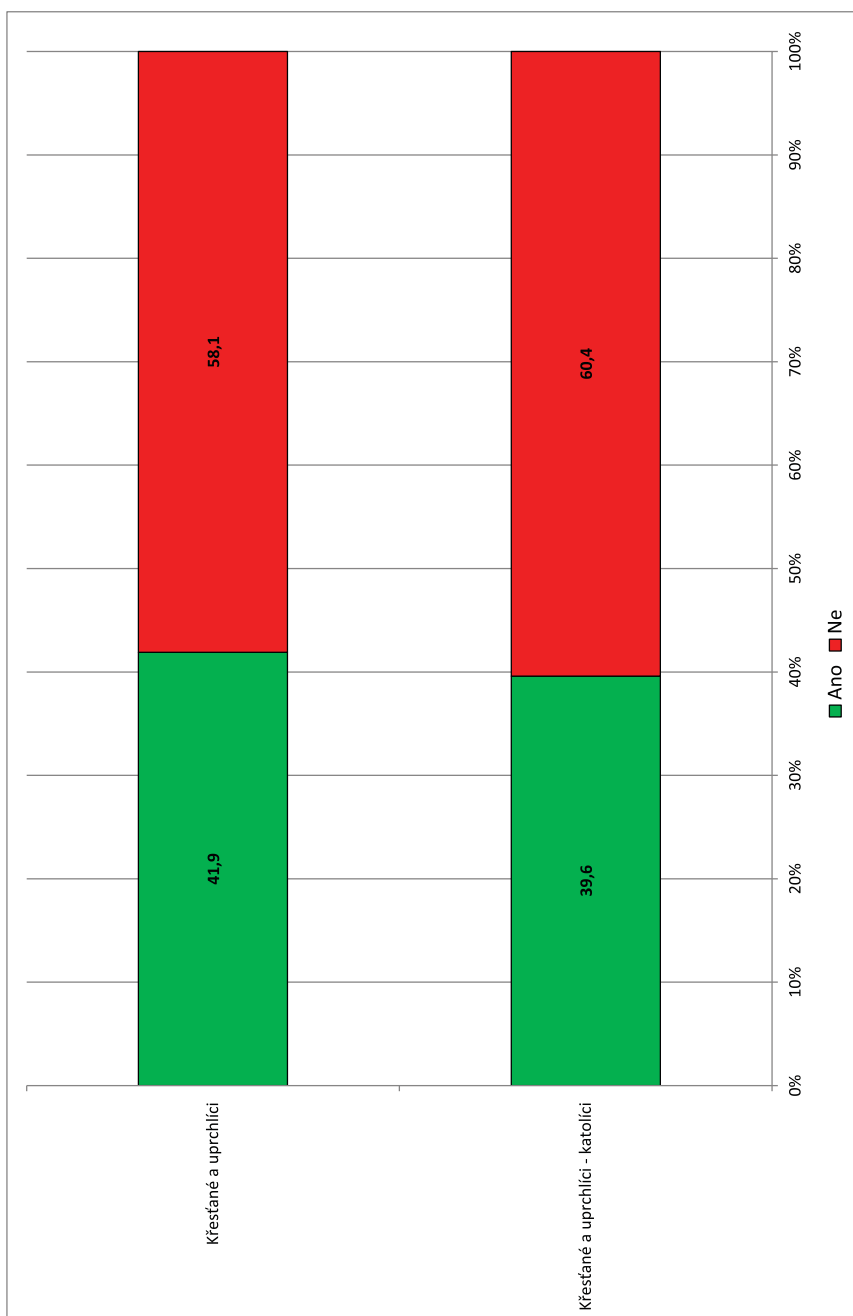
Graf 5: Postoje k přejímání uprchlíků z EU v rámci celé ČR, mezi praktikujícími křesťany a mezi praktikujícími katolíky (v %) ²⁴

²⁴ Znění otázky ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci*: Velký počet uprchlíků z Blízkého východu a severní Afriky přišel většinou do jihoevropských zemí, které nejsou schopné zvládnout takové množství uprchlíků. Podle Vašeho názoru, měla by Česká republika přijmout některé z těchto uprchlíků přicházejících do EU?

Drobným rozdílem mezi názory katolíků a všech praktikujících křesťanů odpovídala i odpověď na původní otázku výzkumu *Křesťané a uprchlíci*, zda se respondenti někdy s uprchlíky setkali. V grafu 6 je vidět, že se s uprchlíky setkalo 42 % křesťanů, resp. 40 % katolíků.

Graf 6: Deklarované setkání s uprchlíky v ČR nebo EU (v %) ²⁵

25 Znění otázky ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci*: Setkal/setkala jste se osobně (v ČR nebo EU) s nějakými uprchlíky z Blízkého východu, Ukrajiny, ad. (např. v nádražní hale, na ulici, ap.)?

Z popsaných odpovědí je tak patrné, že čeští křesťané jsou ve většině pro přijetí válečných uprchlíků v ČR a to i ti, kteří s uprchlíky nemají žádnou zkušenost. Rozdíl je pouze v postojích k přijetí válečných uprchlíků a k převzetí uprchlíků z jiných zemí EU. Jedná se o poměrně významný rozdíl necelých 20 %. Lze proto dovodit, že pro české křesťany je prioritní pomoci lidem, kteří strádají v důsledku války. Zřejmě by tedy preferovali přímé převzetí uprchlíků z válečných oblastí, resp. z uprchlických táborů v bezprostřední blízkosti válečných zón. Pro přijetí uprchlíků, kteří se již do EU dostali, je jen těsná většina respondentů. Zřejmě tyto uprchlíky považují čeští křesťané za zabezpečené a jejich převzetí Českou republikou jim přijde zbytečné.

Za povšimnutí pak stojí zejména zásadní až fatální rozdíly mezi názory českých křesťanů a většinové společnosti. U obou otázek převzatých z výzkumu CVVM jde o rozdíly v řádu desítek procent. V případě přijetí válečných uprchlíků je rozdíl dvojnásobný, u převzetí uprchlíků z jiných států EU více jak trojnásobný. Podobně jako u otázky po vztahu k menšinám žijícím v ČR (viz bod 3.1.), i v případě přijetí uprchlíků tedy křesťané zaujmají více otevřené a pohostinné postoje, než jaké byly zaznamenány v české společnosti.

Zdá se tedy, že ohrožení válečným konfliktem čeští křesťané považují za dostatečný důvod pro to, aby byli v ČR uprchlíci přijati – bez ohledu na jejich vyznání. Toto zjištění poměrně ostře kontrastuje s vyjádřeními některých představitelů zejména katolické církve v ČR, kteří se vícekrát jednoznačně vyjádřili proti přijímání zejména muslimských uprchlíků. Naopak tento postoj konvenuje s postojem a názory papeže Františka. S tvrzením, že papež při své výzvě evropským farnostem a klášterům, aby přijali uprchlíky a ubytovali je ve svých prostorách, *zašel příliš daleko*,²⁶ souhlasilo jen 22 % praktikujících křesťanů. Nesouhlasilo s ním až 62 %, přičemž 42 % nesouhlasilo rozhodně. To znamená, že téměř polovina považuje tuto papežovu výzvu za zcela oprávněnou a spolu s těmi, kteří ji považují za oprávněnou spíše, tvoří mezi praktikujícími křesťany přesvědčivou většinu.

3.3. Názory na případné důsledky usídlení uprchlíků v ČR

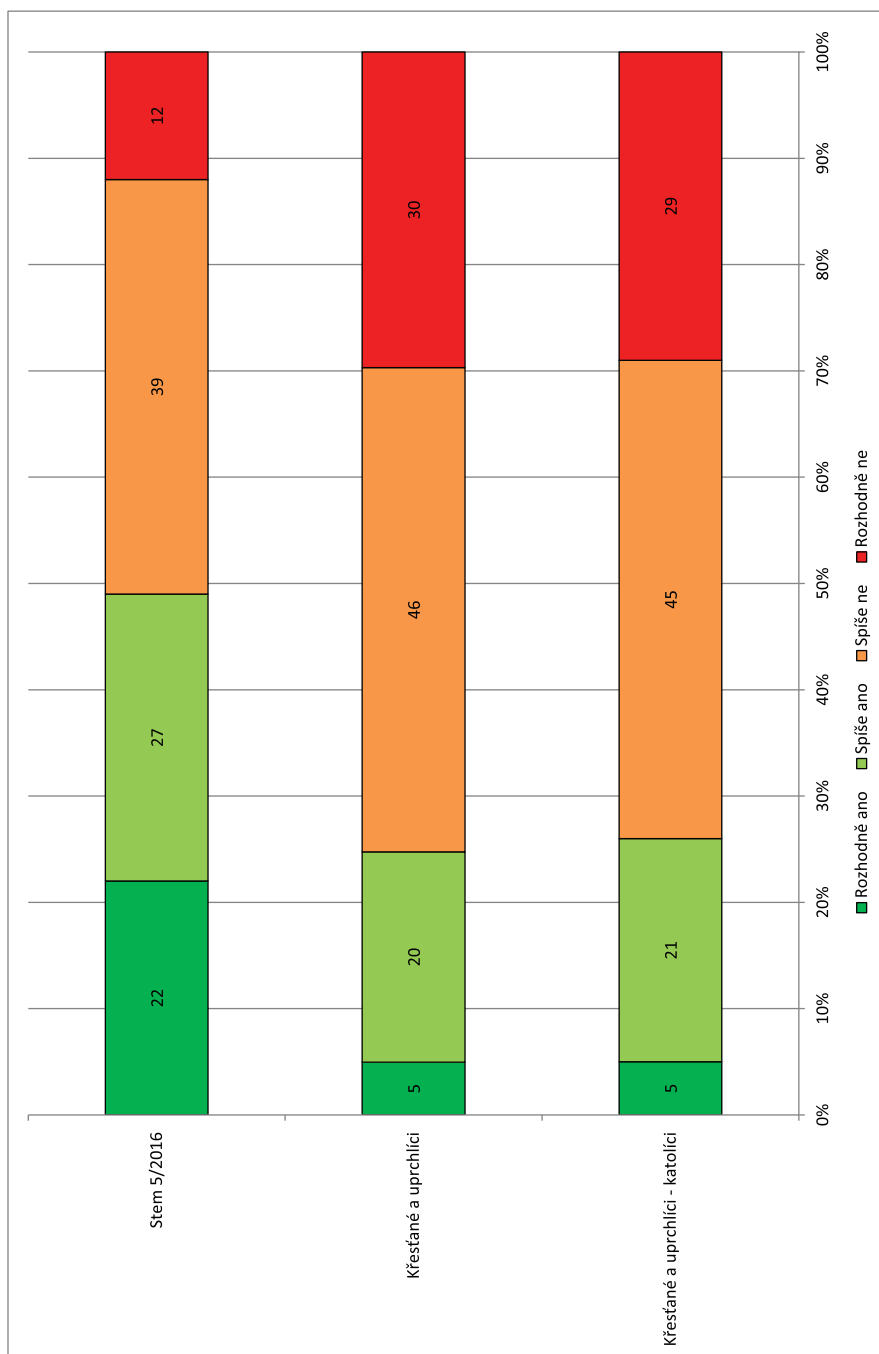
Výzkum ústavu Stem z května 2016 věnoval pozornost názorům respondentů na to, jak by podle nich měla probíhat integrace uprchlíků usazených v ČR a zda by v souvislosti s tím vznikaly problémy. Do výzkumu *Křesťané a uprchlíci* byly převzaty dvě otázky, které se této problematiky přímo dotýkaly.

V první otázce měli respondenti zhodnotit situaci v obci, kde žijí, zda by v ní usídlení několika uprchlických rodin vyvolalo vážné problémy. V následujícím grafu 7 si můžeme všimnout, že i zde jsou mezi odpověďmi křesťanů a celé

²⁶ Otázka byla převzata z výzkumu Paula M. Zulehnera, ze kterého ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci* vycházely i další otázky, které zde z prostorových důvodů nejsou reflektovány.

společnosti zásadní rozdíly. Zatímco vznik problémů rozhodně nebo spíše očekává až 47 % obyvatel ČR, mezi českými křesťany je to jen 25 %. U katolíků jsou rozdíly opět minimální.

Graf 7: Předpokládané problémy s uprchlíky v obci, kde respondenti žijí (v %) ²⁷

²⁷ Znění otázky ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci*: Kdyby se ve vaší obci nebo městě natrvalo usadily dvě nebo tři rodiny uprchlíků z ciziny, myslíte si, že by to způsobilo ve vaší obci vážné problémy?

Přitom je třeba zdůraznit, že výzkum společnosti Stem ukázal, že se odpovědi na tuto otázku jen částečně liší v souvislosti s velikostí obce, ve které respondenti žijí. V obcích do 5 tis. obyvatel očekávalo problémy 57-59 % obyvatel, v obcích s více jak 5 tis. a méně jak 90 tis. obyvatel byl poměr mezi oběma názory stejný, v obcích nad 90 tis. obyvatel problémy očekávalo 36 %.

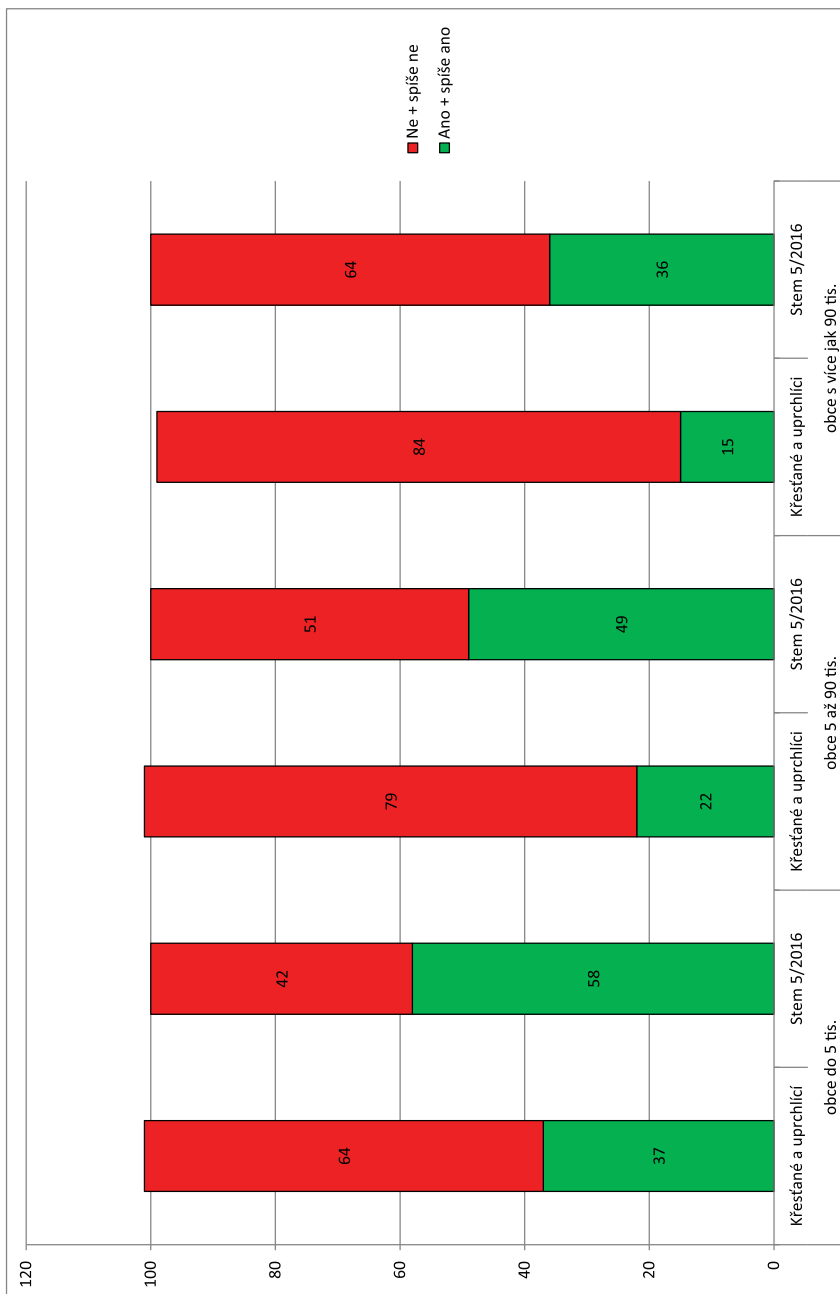
Jak ukazují grafy 8 a 9, mezi praktikujícími křesťany v obcích do 5 tis. obyvatel problém očekávalo 37 %, tj. o 20 % méně než v celé české společnosti. V obcích s počtem obyvatel mezi 5 a 90 tis. problémy očekávalo už jen 22 % respondentů

Graf 8: Předpokládané problémy s uprchlíky podle velikosti obcí, kde respondenti žijí (v %)

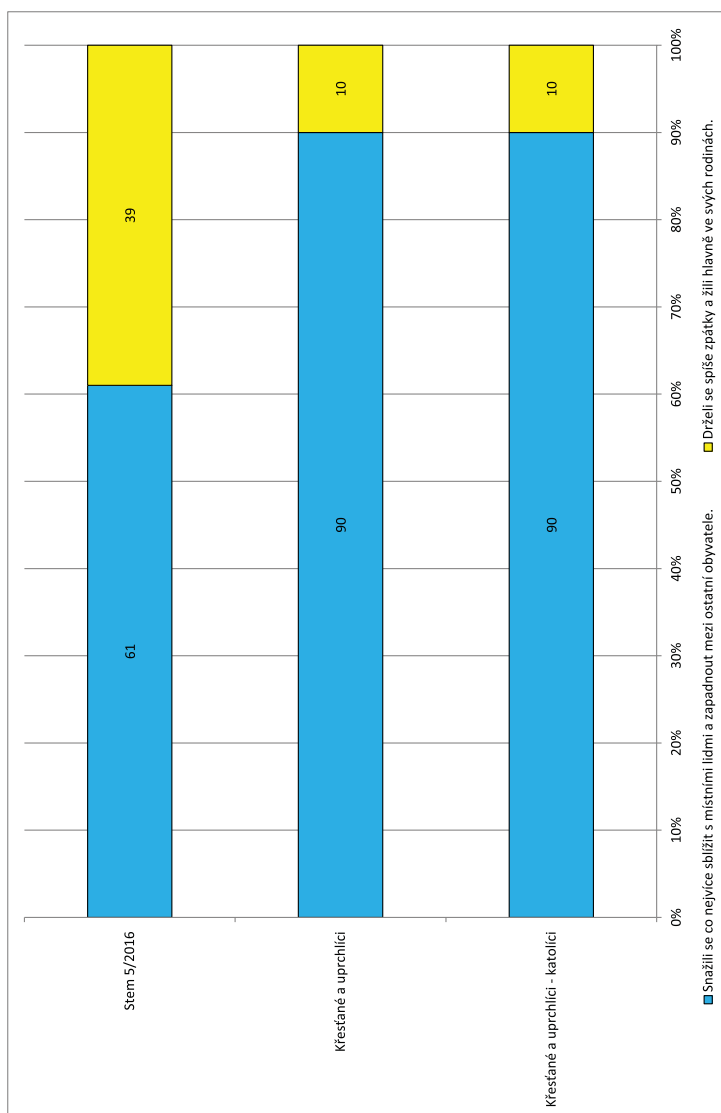
výzkumu *Křesťané a uprchlíci*, což je o téměř 30 % méně než ve společnosti. V případě obcí s více jak 90 tis. obyvatel, což jsou Praha a většina krajských měst, problémy očekávalo už jen 15 % křesťanů. Ve společnosti to bylo 39 %. Je tedy zjevné, že také u křesťanů s velikostí obce klesá procento těch, kdo by očekávali problémy v případě usídlení několika málo uprchlických rodin v obci, kde respondenti žijí. Zjevně je ale u křesťanů očekávání problémů výrazně menší, takže zřejmě nezávisí jen na velikosti obce.

Graf 9: Předpokládané problémy s uprchlíky podle velikosti obcí, kde respondenti žijí – srovnání s výzkumem ústavu Stem (v %)

Druhá otázka ústavu Stem se týkala preferencí respondentů ohledně přístupu uprchlíků k životu v obci. Otázka byla položena tak, že umožňuje rozlišit, zda respondenti preferují integraci uprchlíků – tzn. jejich zapojení do života obce, nebo naopak jejich vyloučení ze života obce. V grafu 8 můžeme vidět, že křesťané jednoznačně preferují integraci, tedy zapojení uprchlíků do obecních aktivit, jejich zapadnutí mezi místní obyvatele. Tento názor byl většinový i mezi respondenty agentury Stem. Rozdíl je tak především v tom, že křesťané preferují integraci zcela jednoznačně, tj. z 90 %, zatímco ve společnosti je jejich preference jen 61 %.

Graf 10: Preferovaný přístup uprchlíků k životu v obci (v %)²⁸

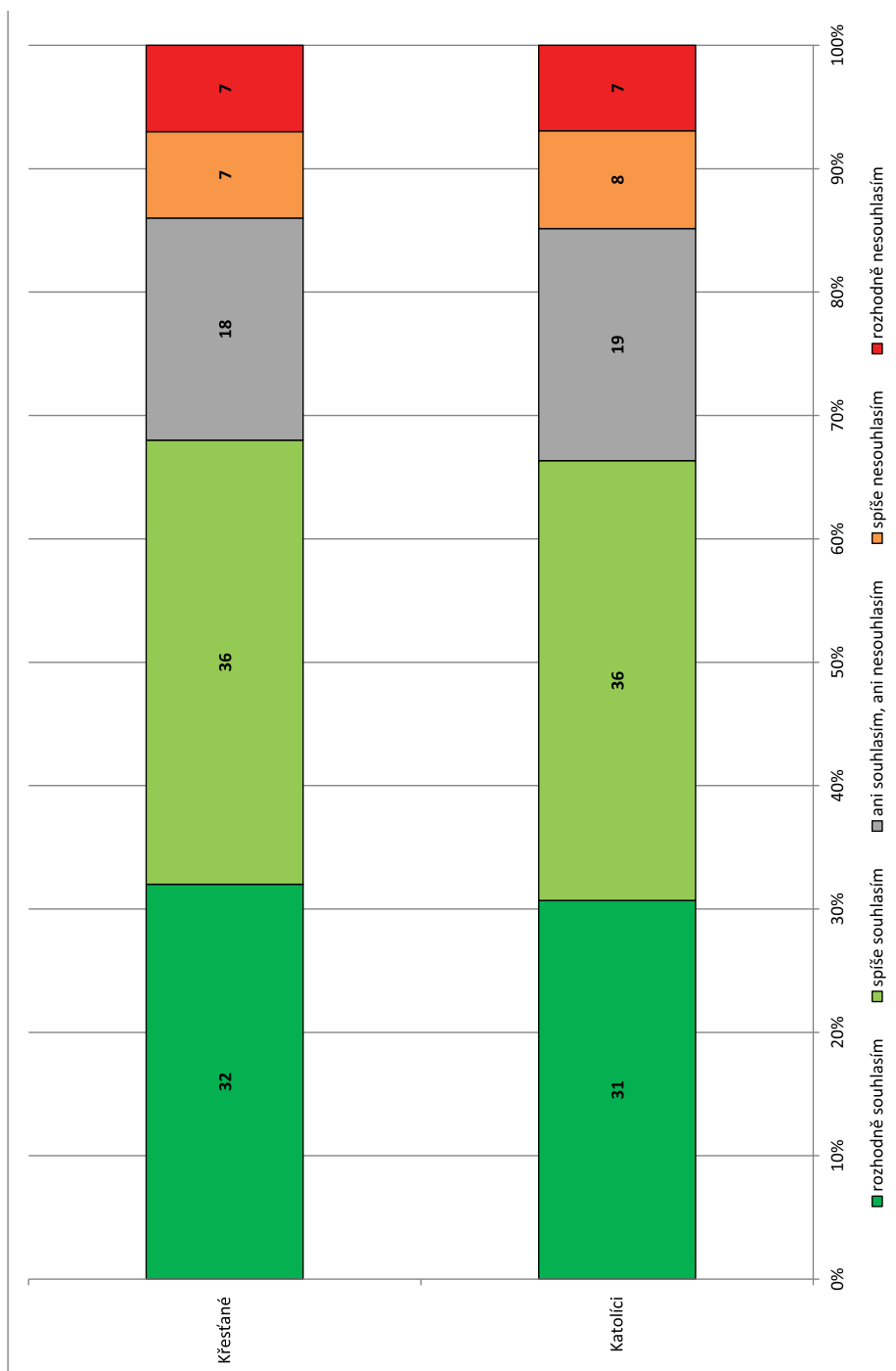
²⁸ Znění otázky ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci*: Kdyby se ve vaší obci nebo městě natrvalo usadily dvě nebo tři rodiny uprchlíků z ciziny, Vám osobně by nejvíce vyhovovalo, kdyby se tito uprchlíci: (nabídka odpovědí – zde viz graf 10).

Z odpovědí na obě otázky ve výzkumu ústavu Stem je zřejmé, že čeští křesťané jednoznačně preferují integraci uprchlických rodin do obecního života (90 %) a z velké většiny (cca 75 %) neočekávají v obci problémy související s usazením uprchlíků. Tyto postoje si logicky odpovídají. Z toho je patrné, že čeští křesťané mají poměrně zdravý pohled na problematiku integrace. Vzhledem k názorům ve společnosti zde není takový rozdíl jako u jiných otázek, protože z výzkumu agentury Stem je zřejmé, že integraci preferuje 61 % a problémy spíše neočekává 51 % respondentů z celé ČR. Minimální rozdíl je zde také v tom, že integraci podporuje více křesťanů, kteří očekávají problémy (o 14 %), než je tomu u obyvatel ČR (o 10 %). Z postojů křesťanů však vyplývá, že se opět rozcházejí s názory církevních autorit, které spolu s odmítáním přijetí uprchlíků varují před rozvratem domácí kultury v případě jejich přijetí – tzn., nemají na možnosti integrace tak pozitivní náhled.

3.4. Interpretace podobenství o milosrdném Samaritánovi

Odpovědi na obě otázky, které se ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci* soustředily na interpretaci podobenství o milosrdném Samaritánovi, poukázaly na neuralgický bod v rozhodování praktikujících křesťanů vzhledem k přijetí uprchlíků. Obě otázky totiž v sobě spojovaly evangelijní apel na pomoc bližnímu s otázkou pomoci muslimským uprchlíkům. S tím, že výzva podobenství k milosrdenství a bliženecké lásce znamená, že je třeba pomáhat i muslimským uprchlíkům v muslimských zemích, souhlasilo 68 % praktikujících, nesouhlasilo 14 % (viz graf 10). Křesťané tedy podobenství interpretují tak, jak je myšleno, totiž že se v případě nouze nemá přihlížet k náboženské víře potřebného.²⁹ V podobenství totiž není přepadený člověk z hlediska náboženství nijak blíže určen – na rozdíl od těch, kteří mu pomohli nebo nepomohli.

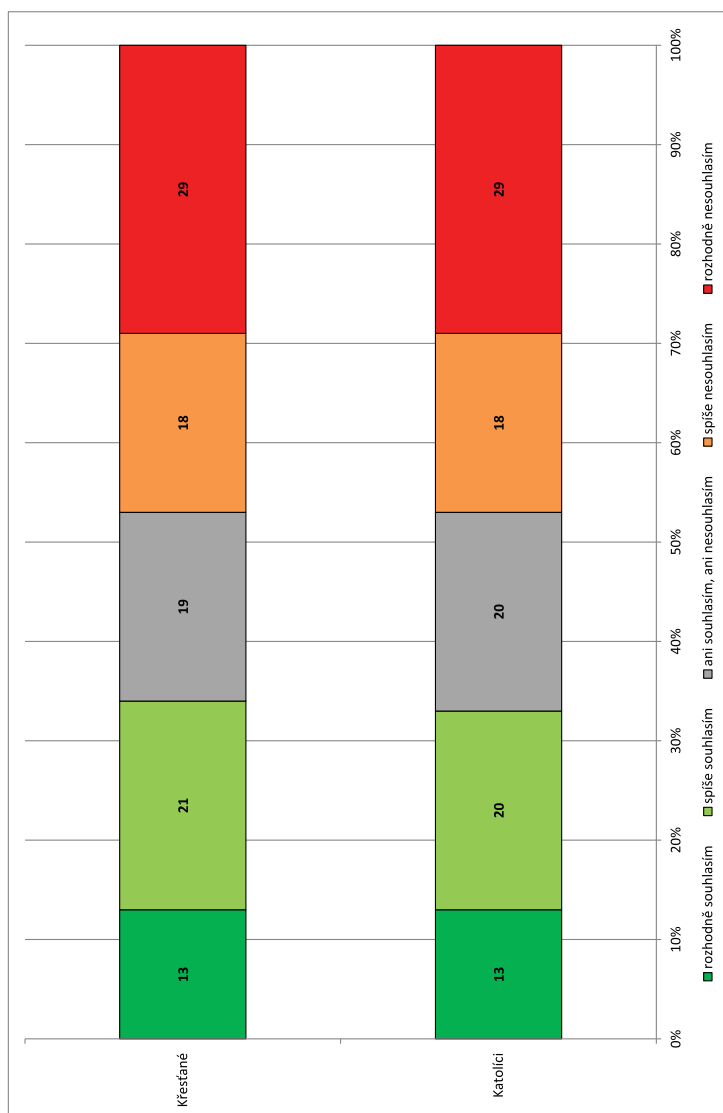
29 Srov. OPATRŇÝ, M.: Podobenství o milosrdném Samaritánovi a proprium křesťanské charitativní práce v kontextu tzv. teorie charity. In: *Studia theologica*, roč. 18, 2016, č. 3, s. 167–184.

Graf 11: Podobenství o milosrdném Samaritánovi a pomoc muslimským uprchlíkům mimo Evropu (v %) ³⁰

³⁰ Znění otázky ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci: Výzva Ježíše Krista z podobenství o milosrdném Samaritánovi*, že je třeba milovat bližního jako sebe sama, v naší době znamená, že křesťané mají pomáhat muslimským uprchlíkům v muslimských zemích.

Ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci* však otázce po interpretaci podobenství a pomoci muslimům v muslimských zemích předcházela otázka, zda apel podobenství na bliženeckou lásku znamená, že je třeba přijmout do Evropy muslimské uprchlíky i za cenu rozšíření islámu v Evropě. Jak ukazuje graf 10, s takovým výkladem podobenství souhlasilo jen 34 % praktikujících křesťanů. Nesouhlasila s ním téměř polovina respondentů, konkrétně 47 %, přičemž 29 % s ním nesouhlasilo rozhodně. Otázka posílení islámu v Evropě se tedy stává onou hranou, kterou praktikující křesťané z větší části nechtějí překročit při plnění Ježíšovy výzvy k bliženecké lásce. Do značné míry se tak se smyslem a duchem podobenství rozcházejí.

Graf 12: Podobenství o milosrdném Samaritánovi a přijetí muslimských uprchlíků v Evropě (v %) ³¹

³¹ Znění otázky ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci*: Výzva Ježíše Krista z podobenství o milosrdném Samaritánovi, že je třeba milovat bližního jako sebe sama, v naší době znamená, že je třeba do Evropy přijmout také muslimské uprchlíky a to i za cenu rozšíření Islámu v Evropě.

Mezi katolíky byly v odpovědích na tuto otázku opět rozdíly mezi českými a moravskými diecézemi, kdy katolíci z Čech byli při zapojení odpovědí z Prahy až 40 % pro přijetí muslimských uprchlíků i za cenu rozšíření islámu v Evropě, zatímco katolíci z Moravy z 26 %. Při vynechání Prahy by v českých diecézích bylo pro dodržení imperativu z podobenství 32 % respondentů.

4. Interpretace

Výsledky výzkumu *Křesťané a uprchlíci* ukázaly významné rozdíly mezi postoji, které vyjádřili čeští křesťané, a hlavními postoji v české společnosti zjištěnými při výzkumech veřejného mínění. Jak zde bylo podrobně popsáno, křesťané celkově vnímají národnostní a etnické menšiny pozitivněji, jsou otevření přijetí válečných uprchlíků, nepředpokládají problémy při integraci uprchlíků v obci, kde žijí, a kladou důraz i na pomoc muslimům – ovšem v muslimských zemích. Posílení islámu v Evropě jako důsledek pomoci uprchlíkům se ve výzkumu *Křesťané a uprchlíci* ukázal jako hranice, za kterou ani čeští praktikující křesťané nechtějí jít. V bodě 3.2. byla jako možná interpretace této poměrně velké otevřenosti křesťanů vůči menšinám a uprchlíkům nabídnuta teze, že situace menšiny, která je pro křesťany v ČR typická, je činí citlivými a chápajícími vůči situaci menšin a uprchlíků. Tyto postoje lze také interpretovat pomocí teze, že náboženství je solidarizující silou; tzn. nikoliv každé náboženství jako takové, ale náboženství, které důrazem na duchovní témata osvobozuje člověka od vztahu k hmotným věcem, od potřeby získat všechno a hned, a také od strachu, zejména strachu ze smrti.³² Křesťanství přitom patří mezi náboženství, která tyto podmínky dokáží splnit.

Vzhledem k tomu lze říci, že v úvodu zmiňované napětí mezi zásadním odmítáním uprchlíků a ochotou k jejich přijímání i za cenu sebezničení, nemá mezi českými křesťany faktický základ – nelze říci, že by byli takto polarizováni. Jednoznačných „odmítačů“ – odpůrců přijetí válečných uprchlíků je mezi českými křesťany 22 %; „vítačů“ – kteří by přijali uprchlíky i za cenu rozšíření islámu v Evropě, je 33 %. Nejrozšířenější (cca 45 %) je tedy názor, že by uprchlíci měli být přijati dočasně a že je nutné pomáhat uprchlíkům zejména v prvním bezpečném místě, do kterého se dostali. Např. muslimům v muslimských zemích, které sousedí se zeměmi zmítanými ozbrojenými konflikty. Tomu odpovídá, že čeští křesťané nechtějí ve stejně velké míře, v jaké chtějí pomoci válečným uprchlíkům dočasným pobytem v ČR, přebírat uprchlíky z jiných zemí EU. Stejně tak je vůči tomuto postoji koherentní postoj českých křesťanů k integraci uprchlíků. Nepředpokládají, že by v jejich obci vznikly problémy, pokud by se tam usadilo několik uprchlických rodin, a preferují, aby se tyto rodiny zapojily do života obce. Vzhledem k představě o dočasném pobytu uprchlíků je to logické.

³² Prov. ZULEHNER, P. M., et al.: *Solidarität : Option für Modernisierungsverlierer*. Innsbruck, 1997, s. 186–195 a s. 214–217.

Tím samozřejmě vznikají další otázky. Např., zda je takto vstřícný postoj vůči uprchlíkům dán tím, že s nimi má nějakou alespoň zběžnou zkušenost jen 40 % křesťanů; tzn., zda by byly postoje křesťanů jiné, pokud by s uprchlíky měla zkušenost většina nebo byla zkušenost dlouhodobější. Je hranice, za kterou křesťané s nabídkou pomoci uprchlíkům nechtějí jít, promyšlená a dobrá? Touto hranicí je rozšíření islámu v Evropě. Uvědomují si čeští křesťané např. to, že většina muslimů nežije na středním Východě a v severní Africe, odkud do EU uprchlíci proudí především, nýbrž v Asii.³³ Uvědomují si křesťané, že když mají strach z náboženské síly muslimů, a obávají se „islamizace Evropy“, projevují tím vlastně svou vlastní slabost ve víře?³⁴

Oba výše popsané krajní postoje se proto jeví jako specifické reakce na tzv. bezmoc milosrdenství:

- Kdo musí být milosrdný, nemůže jinak, než pomoci. Je-li milosrdenství chápáno takto, pak je pochopitelné, že ten, kdo si uvědomuje jeho konstitutivní význam pro křesťanství, preferuje pomoc i za cenu sebezničení. Jak zdůrazňují teorie pomáhajících profesí, jako je např. sociální práce, to ale znamená, že je pomáhající bezmocný. Proto se tyto profese s konceptem milosrdenství také rozcházejí.³⁵
- Stejně tak je ovšem logické, že se proti takto pojatému milosrdenství někdo začne vzpěčovat. Přitom však platí, že Bůh, ve kterého věří křesťané, je Bohem, který se stal člověkem – přijal lidství za vlastní. Proto také ke křesťanství z jeho podstaty patří univerzální solidarita, která ukládá milovat i vlastní nepřátele: „Já však vám pravím: Milujte své nepřátele a modlete se za ty, kdo vás pronásledují.“ (Mt 5, 44) Proto snaha, zachránit „křesťanský Západ“ pomocí nekřesťanských prostředků, přispívá jen a pouze k jeho zániku.³⁶

Před teologií tak stojí zásadní otázka, zda je možné současné uprchlické krizi čelit pohostinností a milosrdenstvím bez zneužití a sebezničení. Zda lze nalézt rovnováhu mezi vztahem k sobě samému, k druhým lidem i k Bohu. Taková rovnováha je vlastně ale darem od Boha; zkušeností spásy, tzn. vztahu Boha k člověku a celému stvoření.³⁷ Je tedy třeba začít hledat třetí – evangelijní cestu. Stejně tak, jako se Ježíš neuchýlil ani do pouště, ani k násilnému boji proti římským okupantům, ale hlásal příchod Božího království, které je ve světě, ale ne ze světa.³⁸

33 Srov. DeSILVER, D., MASCI, D.: World's Muslim population more widespread than you might think, 2. února 2017. http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/01/31/worlds-muslim-population-more-widespread-than-you-might-think/?utm_source=Pew+Research+Center&utm_campaign=c3705dob1d-EMAIL_CAMPAIGN_2017_02_01&utm_medium=email&utm_term=0_3e953b9b70-c3705dob1d-400289161

34 Srov. ZULEHNER, P. M.: *Entängstig euch!*, s. 135.

35 Srov. BOHLEN, S.: Teologie a sociální práce – podněty pro dialog. In: OPATRŇY, M., LEHNER, M.: *Teorie a praxe charitativní práce : Uvedení do problematiky, praktická reflexe a aplikace*. České Budějovice, 2010, s. 31.

36 Srov. ZULEHNER, P. M.: *Entängstig euch!*, s. 138–139.

37 Srov. STEINKAMP, H.: *Sozialpastoral*. Freiburg i.Br., 1991, s. 122–131.

38 Srov. TROJAN, J.: Křesťanská existence v socialistické společnosti: aneb teologie průšvihů. In: *Studie*, roč. 1977, č. 1/49, s. 67–86.

V tomto smyslu papež František vyzýval katolíky, aby byli nejen ve Svátém roce milosrdenství „milosrdní jako Otec“. Činil tak totiž aktualizací poslání církve, jak je definoval II. vatikánský koncil. Věřoučná konstituce koncilu o církvi *Lumen gentium* věnuje tzv. obrazům církve zejména články 6 a 7; již v prvním článku však také podává svou první a velmi zásadní definici církve – obraz církve jako svátosti: „Církev je totiž v Kristu jakoby svátost neboli znamení a nástroj vnitřního spojení s Bohem a jednoty celého lidstva.“ Papež František pak ve věci milosrdenství rozvíjí tuto nauku koncilu následujícím způsobem: „První pravdou církve je Kristova láska. Těto lásce, která se projevuje odpuštěním a sebedarováním, církev slouží a zprostředkovává ji lidem. Proto tam, kde je církev, musí být zřetelné Otcovo milosrdenství. V našich farnostech, společenstvích, ve sdruženích, hnutích a vůbec všude, kde jsou křesťané, by každý měl mít možnost nacházet oázu milosrdenství.“³⁹ Papež proto jinde také říká, že církev má být doslova „svátostí milosrdenství“⁴⁰. *Jde tedy o to, aby bylo ze životní praxe křesťanů patrné Boží milosrdenství*: „Církev pocítila odpovědnost, že má být ve světě živým znamením Otcovy lásky.“⁴¹ Zdá se, že i čeští křesťané v tomto smyslu přistupují k problematice uprchlické krize, když preferují řešení, která se neuchylují do krajností – přijmout bez omezení, nepřijmout vůbec. Preference dočasného přijetí může být spolu s důrazem na integraci interpretována jako důraz na ono třetí – evangelijní řešení. Tento postoj však může být vzhledem ke společenskému kontextu v ČR chápán i jako vyhýbavý přístup, který navrhuje řešení, které se jeví jako křesťanské, ale v praxi je aktuálně nerealizovatelné. Zůstává totiž otevřena otázka, proč čeští křesťané v duchu jimi preferovaného přístupu k uprchlíkům v praxi téměř vůbec nejednají. I když zjevně chtějí dostat úkolu být milosrdní jako Otec, na Boží milosrdenství vlastně neodkazují.

Použitá literatura

- BOHLEN, S.: Teologie a sociální práce – podněty pro dialog. In: OPATRŇY, M., LEHNER, M.: *Teorie a praxe charitativní práce : Uvedení do problematiky, praktická reflexe a aplikace*. České Budějovice, 2010, s. 28–34.
- BUCHTÍK, M., PILECKÁ, J.: *Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků*. Tisková zpráva, Centrum pro výzkum veřejného mínění, zveřejněno dne 29. 3. 2016.
- ČESKÁ TELEVIZE: Focus Václava Moravce, Novodobé stěhování národů, 3. března 2015.
- ČSÚ: Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu. In: ČSÚ: *Lidé a společnost*, roč. 2014, kód publikace 170220-14.
- ČSÚ: Uvedení národnosti je svobodnou volbou, 26. března 2016.

³⁹ FRANTIŠEK: *Misericordiae Vultus*, čl. 12

⁴⁰ FRANTIŠEK: *Milosrdní jako Otec*.

⁴¹ FRANTIŠEK: *Misericordiae Vultus*, čl. 4.

- DeSILVER, D., MASCI, D.: World's Muslim population more widespread than you might think, 2. února 2017.
- Dokumenty II. vatikánského koncilu. Praha, 1996.
- DRBOHLAV, D., et al.: *Migrace a (i)migranti v Česku : Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha, 2010.
- EUROSTAT: Migration and migrant population statistic, 30. ledna 2017.
- FRANTIŠEK: *Milosrdní jako Otec : Katecheze papeže Františka na gen. audienci* 21. září 2016.
- FRANTIŠEK: *Misericordiae Vultus : Bula k vyhlášení svatého roku milosrdenství* z 11. dubna 2015.
- HAMPLOVÁ, D.: Religiozita dospělých v České republice na počátku 21. století. In: LUŽNÝ, D., NEŠPOR, Z. R., et al.: *Náboženství v menšině : Religiozita a spiritualita v současné české společnosti*. Praha, 2008, s. 20–30.
- HLAVÁČEK, K.: Romové v České republice. Studie č. 5,341. Parlamentní institut. Leden 2014.
- KLEIN, S.: *Erkenntnis und Methode in der Praktischen Theologie*. Stuttgart, 2005.
- LEHNER, M.: Sociální práce a praktická teologie jako teorie jednání. In: OPATRNÝ, M., LEHNER, M.: *Teorie a praxe charitativní práce : Uvedení do problematiky, praktická reflexe a aplikace*. České Budějovice, 2010, s. 35–39.
- OPATRNÝ, M.: Pastoral und Verkündigung im Milieu des Aberglaubens und der Areligiosität in Tschechien. In: *Theologie der Gegenwart*, roč. 57, 2014, č. 1, s. 66–73.
- OPATRNÝ, M.: Podobenství o milosrdném Samaritánovi a proprium křesťanské charitativní práce v kontextu tzv. teorie charity. In: *Studia theologica*, roč. 18, 2016, č. 3, s. 167–184.
- OPATRNÝ, M.: *Sociální práce a teologie : Inspirace a podněty sociální práce pro teologii*. Praha, 2013.
- STEM: *Názory veřejnosti na případné usídlení rodin uprchlíků v jejich obci či městě*. Tisková zpráva, zveřejněno dne 16. 6. 2016.
- STEINKAMP, H.: *Sozialpastoral*. Freiburg i.Br., 1991.
- TROJAN, J.: Křesťanská existence v socialistické společnosti: aneb teologie průšvihů. In: *Studie*, roč. 1977, č. 1/49, s. 67–86.
- ZULEHNER, P. M.: *Entängstig euch! : Die Flüchtlinge und das christliche Abendland*. Ostfildern, 2016.
- ZULEHNER, P. M., et al.: *Solidarität : Option für Modernisierungsverlierer*. Innsbruck, 1997.

doc. Michal Opatrný, Dr. theol.
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Kněžská 8, CZ 370 01 České Budějovice
e-mail: mopatrný@tf.jcu.cz